Relative non-standard în franceză şi în română: elemente pentru o gramatică comparată a „greşelilor”

ELENA SOARE
Facultatea de Limbi Străine
Universitatea din Bucureşti

1. Introducere

Sintaxa relativelor a făcut obiectul multor studii în lingvistică, iar de curînd s-a abordat, în literatura de limbă franceză, şi zona relativelor „non-standard”, adică a relativelor considerate „greşite” de către gramatica normativă, mai ales în cadrul studiilor legate de analiza discursului oral.

Articolul de faţă se ocupă de cîteva cazuri de relative non-standard în limba română, cu scopul de a propune o clasificare a tipurilor de „greşeli” posibile, prin comparaţie cu cele studiate în franceză. Este vorba despre structuri frecvent întîlnite în româna vorbită, de genul:

(1) a omul care a venit nevastă-sa
b omul care l-am văzut
c maşina care m-am plimbat cu ea
d sînt unii care eu nu-i înţeleg

Vom arăta de asemenea în ce fel aceste producţii lingvistice se pot încadra într-o descriere generală a relativelor; pe de altă parte, vom vedea că aceste aparente „dezordini gramaticale” sînt un „simptom” al apartenenţei românei la aria limbilor romanice, în special prin comparaţie cu franceza.

2. Relative standard şi relative non-standard în franceză şi în română

2.1. *Structura generală a relativelor standard*

Relativele conforme regulilor gramaticale (relative standard) sînt caracterizate, în general în limbile romanice, de următoarele proprietăţi (cf. Godard 1992, 21 - 24):

- sînt fraze aflate în domeniul unui GN
- sînt fraze prevăzute cu o poziţie de subordonare (Comp)
- GN nominal aflat la stînga relativei este antecedentul, iar GN aflat în interiorul relativei este un GN anaforic.
- V are aceleaşi forme ca într-o frază non relativă: el se poate afla fie la un timp finit, fie la un timp non finit (în special infinitivul, dar şi forme participiale).

Aceste proprietăţi se realizează în exemple-tip ca:

(2) a un argument pe care nimeni nu îl folosise
b un argument la care nimeni nu se gîndise
c un argument despre care am discutat deja

(3) a un argument que personne n'avait utilisé[1]
un argument pe care nimeni nu îl utilizase
b un argument auquel personne n'avait songé
un argument la care nimeni nu se gîndise
c un argument dont nous avons déjà discuté

BDD-V3911 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

un argument despre care am discutat deja

Tot conform prezentării generale din Godard 1992, este necesar să menționăm, pentru descrierea generală a relativelor standard, faptul că, în structura de adîncime, GN relativizat se găseşte într-o poziție funcțională sau argumentală, astfel: este complement direct în exemplele (a) şi complement indirect în exemplele (b). În relativă, această poziție argumentală nu este ocupată, în schimb este exploatată o poziție non funcțională, cea de Comp, ocupată de elementul introductor al relativei, analizat tradițional ca un pronume relativ. „Structura relativei constă tocmai în punerea în relație a acestor două poziții, care manifestă o dublă dependență" (Godard 1992, 22).

2.2 *Tipuri de relative non-standard*

Relativele non-standard apar mai ales în limba populară, orală, colocvială. Ele se caracterizează în primul rînd prin diferențe legate de forma elementului introductor şi de absența GN argumental din subordonată.

Cele mai multe relative non-standard prezintă descompunerea într-un element „passe-partout", la origine pronume relativ, dar care pierde proprietățile care caracterizează pronumele relativ (în special flexiunea) şi un „decumul" (cf. Guiraud 1965): se adaugă un pronume, un GPrep sau o simplă prepoziție care asigură marcarea funcțiilor, altfel spus se separă funcția de COMP de cea de GN argumental. Această analiză este sugerată, pentru română, şi de Guțu Romalo (2000), care discută pe scurt structurile din română în care apare *care* în loc de *pe care* (relativele în care pronumele relativ are funcție de obiect direct).

> „Greşeala derivă chiar din funcția pronumelui relativ... [care] are rolul îndeplinit uneori de o conjuncție. (...) Această similitudine funcțională între *care* şi *că* face să se neglijeze calitatea de pronume a lui *care*. (...) Exprimarea neatentă (...) tinde să trateze pronumele *care* ca pe o conjuncție, deci cuvînt invariabil, fără alt rol decît acela de a lega propoziții." (51-52)

Fenomenul apare atît în franceză cît şi în română. El este semnalat de gramaticile normative ca o abatere de la normele limbii, dar a fost luat în considerație, mai ales în literatura franceză, în scopul de a analiza particularitățile structurale ale construcțiilor respective.

Aceste structuri deviante din perspectiva gramaticii normative au fost tratate, pentru română, în special în lucrări de cultivare a limbii, cum ar fi Iordan 1948, Avram 1986. În treacăt, ele au fost semnalate şi în anumite gramatici tradiționale (Gramatica Academiei, 1966, vol I, 162)[ii]. Ele nu sînt de dată recentă în română; sînt binecunoscute încă din scrierile lui Caragiale. Dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă şi mai ales democratizarea lor în ultimele decenii a dus însă la o mult mai largă circulație a acestor structuri.

Avram 1986 propune o sistematizare a tipurilor de greşeli legate de folosirea pronumelui relativ *care*:

– legate de flexiune (apariția pronumelui într-o formă necorespunzătoare cu funcția sintactică, şi anume într-o formă invariabilă):

(4) cartea care am cumpărat-o (în loc de *pe care*)

– greşelile referitoare la acordul în gen şi număr (în situația în care pronumele relativ se găseşte la cazul genitiv):

(5) fata a cărui caiet (în loc de *al cărei*)

BDD-V3911 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

– anacoluturile de diverse tipuri (lipsa de legătură între care şi regentă sau / şi continuarea propoziției atributive) de exemplu, tipul caragialesc:

(6) „Reclam, pardon, onoarea mea, care m-a-njurat, şi clondirul cu trei kile mastică prima, care venisem tocm-atunci cu birja".

– abuzul de care, mai ales în situația în care antecedentele pot fi confundate

– greşeli de topică - dislocări:

(7) a cel mai tînăr membru al grădinii zoologice din Berlinul de vest, pe care îl ocroteşte familia Rahn

b Mafia a fost incriminată şi de deputatul comunist italian Pancrazio de Pasquale, membru în Partidul vest-european, pe care o consideră responsabilă de deturnarea a milioane de dolari.

Autoarea semnalează de asemenea coexistența anacolutului şi folosirea pronumelui într-o formă invariabilă (între care se poate stabili şi o relație de cauzalitate):

(8) Jake la Motta, boxerul care, despre modul în care uneori şi-a apărat în ring şansele, sînt multe de spus.[iii]

În articolul de față, ne vom limita la aşa-zisele „greşeli" considerate de Avram 1986 ca legate de flexiunea pronumelui relativ. Ele constituie o clasă bine delimitată atît în română, cît şi în franceză (dar şi în alte limbi romanice, cf. Blanche-Benveniste 1997), punînd în mişcare mecanisme asemănătoare.

Aceste relative non-standard se întîlnesc frecvent în română şi pot fi clasificate după funcția sintactică îndeplinită de pronumele relativ:

(9) a e autobuzul care merg eu în fiecare dimineață cu el

b sînt unii care eu sînt mai deştept decît ei

c am găsit nişte lucruri care nu sînt deloc mulțumit de ele

d problemele care am vorbit deja despre ele

e sînt nişte chestii care dacă le vezi, îți vine să mori de rîs[iv]

Caracteristica generală a acestor structuri este că pronumele relativ are o formă invariabilă, *care*, indiferentă la marcarea cazului, fie morfologic, fie cu ajutorul prepoziției, iar în relativă apare un constituent care îi preia cazul şi funcția sintactică.

Pentru franceză, Gadet 1989, 147-148 clasează relativele „non-standard" în relative realizate cu un clitic pronominal, un GPrep sau un posesiv:

(10) a l'homme que j'en parle
omul care vorbesc despre el

b l'homme que je parle de lui
omul care vorbesc despre el

c l'homme que je parle de sa femme
omul care vorbesc despre soția lui

Acestea corespund exact descrierii făcute mai sus pentru română, adică prezintă separarea elementul subordonator Comp *que* şi realizarea sintactică a funcției sintactice de complement în interiorul relativei (prin intermediul pronumelui sau al GPrep). Este vorba de ceea ce s-a numit din terminologia franceză „relative cu decumul". Ele vor reprezenta nucleul comparației noastre.

Un alt tip identificat de Gadet 1989 este relativa defectivă, care prezintă numai elementul *que* în poziție Comp şi nu realizează funcția sintactică cerută de antecedent:

(11) l'homme que je parle

Acest al doilea tip de relative non-standard (defective) identificate în franceză apare frecvent şi în română:

BDD-V3911 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

(12) problemele care am discutat deja

Se remarcă faptul că relativele standard defective se află într-o strînsă relaţie cu fenomene de tematizare; mai precis, tematizarea duce la structurile relative non-standard:

(13) a ce que tu te rends pas compte
ceea ce nu-ţi dai seama
b ce qu'il faut s'occuper / c'est de répondre tout de suite
ceea ce trebuie să ne ocupăm / este să răspundem imediat

În română, fenomenul se înregistrează, de asemenea, cu anumite particularităţi pe care le presupune aici combinaţia între pronumele demonstrativ şi pronumele relativ, *ceea ce*, după cum remarcă Guţu Romalo 2000, 94; este vorba de construcţii anacolutice de genul:

(14) am primit aprecierile făcute, ceea ce vă mulţumesc

Pe de altă parte, plasate la începutul frazei, grupările pronominale duc de asemenea deseori la construcţii anacolutice:

(15) celor care le-a căzut în mînă

Al treilea tip identificat de Gadet 1989 este relativa pleonastică, în care această funcţie se realizează redundant, atît prin forma elementului introductor, marcat pentru caz, cît şi prin prezenţa unui GN (pronume) sau GPrep cu funcţia corespunzătoare:

(16) a l'homme dont j'en parle
b l'homme dont je parle de sa femme

Relativele „pleonastice" nu apar în română. Motivul este reprezentat de faptul că în această limbă este imposibilă marcarea dublă a funcţiei sintactice a GN relativizat:

(17) *problemele despre care am discutat despre ele
*fata cu care m-am întîlnit cu ea aseară

Problema care s-ar putea pune aici ar fi mai degrabă în legătură cu posibilitatea relativelor pleonastice din franceză; acest tip de greşeală pare neaşteptat deoarece încalcă sever un principiu universal gramatical, şi anume imposibilitatea de a atribui acelaşi rol semantic la doi constituenţi diferiţi. Aceste structuri sînt un rezultat al fenomenului de hipercorectitudine; ele sînt generate prin acelaşi mecanism ca relativele cu decumul, de fapt au aceeaşi structură, diferită fiind doar forma elementului introductor, care manifestă flexiunea de caz adecvată, dar disociat de funcţie; se poate spune că *dont* este aici la fel de rigid ca şi *que*, un simplu Comp.

O varietate intermediară între ultimele două clase este în franceză cea în care GPrep se reduce la o singură prepoziţie:

(18) elle avait son manteau qu'elle allait régulièrement au marché avec

(19) le gars que les flics étaient dessus / il saignait comme un boeuf

Aceste exemple aduc o complicaţie suplimentară legată de faptul că, spre deosebire de normele francezei standard, prezintă şi o reluare a GN antecedent în poziţie de subiect (în exemplul (19), le gars... qui). Această caracteristică nu este legată de structura relativelor, ci este o caracteristică mai generală a subiectului în franceza contemporană vorbită.

Varietatea cu prepoziţie izolată este o „greşeală" imposibilă în română:

(20) *autobuzul care urc eu în
*problemele care am discutat deja despre

În sens invers, apar în română structuri non standard inexistente în franceză, de pildă cele legate de „decumulul" funcţiei de obiect direct, marcate în româna standard prin acuzativul prepoziţional:

BDD-V3911 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

(21) a omul care l-am văzut (non-standard)
c omul pe care l-am văzut (standard)
c l'homme que j'ai vu (standard)
d *l'homme que je l'ai vu (agramatical în orice varietate a limbii franceze)

În cele ce urmează, ne vom ocupa de relativele non-standard pe care le-am putea numi „comune", cele în care are loc, conform expresiei preluate de Blanche-Benveniste 1997 de la Guiraud 1965, un „decumul" al elementului introductor şi al funcţiei corespunzătoare. Vom vedea că ele urmează în mare acelaşi model sintactic în franceză şi în română. Vom aborda de asemenea problema diferenţelor dintre cele două sisteme non-standard, şi vom vedea că ele se pot deduce din diferenţe parametrice, mai generale, care opun sistemele francezei şi românei în general.

3. O analiză sintactică a relativelor non-standard „cu decumul"

În vederea unei analize, propunem mai întîi o clasificare a acestor structuri după funcţia sintactică a constituentului relativizat care ar constitui, în varianta standard, antecedentul pronumelui relativ.

a. Relativizarea subiectului

În relativele standard cu relativizarea subiectului, pronumele relativ are funcţie de subiect. Fenomenul descris mai sus, caracteristic relativelor non- standard, duce la repetarea subiectului, mai precis la apariţia unui GN cu rol de subiect care „eliberează" pronumele relativ de această funcţie, lăsîndu-i doar rolul de Comp, element funcţional de subordonare. Se înregistrează frecvent structuri de tipul:

(22) e un om care el nu-şi dă seama prea bine ce face
(23) a c'est nous les pauvres Français qu'on paie la redevance[v]
noi sărmanii francezi sîntem cei care plătim datoria
b c'est ma femme qu'elle s'occupe un peu de ça
soţia mea e cea care ea se ocupă un pic de asta
c il y en a un que tous les jours il vient à la porte
e unul care în fiecare zi el vine la uşă
(24) ceux-là qui [kiz = qui ils] étaient pour Hitler
aceia care [ei] erau cu Hitler
cei care erau cu Hitler

Acelaşi fenomen se manifestă atît în româna, cît şi în franceza vorbită. În exemplele de mai sus, se observă exprimarea funcţiei sintactice de subiect printr-un pronume care urmează imediat elementul introductor, ceea este redundant dacă se consideră că elementul introductor este un pronume.

Fenomenele de acest gen sînt favorizate de distanţa sintactică între principală şi subordonată. Acest lucru se poate observa în următoarele exemple, în care între principală şi relativă se intercalează subordonate circumstanţiale, condiţionale sau spaţiale. Glosele româneşti sînt structuri perfect plauzibile în română; şi aici distanţa sintactică favorizează ruptura între principală şi subordonată.

(25) En Arabie, près de la Mer Rouge, il y a une fontaine que si les brebis en boivent, elles muent de couleur.
în Arabia, lîngă Marea Roşie, există o fîntînă care dacă oile beau din ea, îşi schimbă culoarea
(26) c'est des petites bricoles que si on les fait après on est mal

BDD-V3911 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

sînt nişte chestii care dacă le faci pe urmă e de rău

(27) il y a des médicaments que si tu t'en passes, après tu es en plus grand danger
există medicamente care dacă nu le iei, pe urmă eşti în pericol

(28) le sanglier c'est une bête que quand vous l'avez pourchassée à un endroit il revient pas
mistreţul este un animal care cînd l-ai urmărit undeva, nu mai vine înapoi

Relativizarea subiectului este compatibilă cu fenomenul de decumul, atît în franceză, conform celor stabilite în literatură (v. mai sus), cît şi în română:

(29) a sînt unii care ei nu cred că...
b ceux qu'ils étaient pour Hitler

Pe marginea acestui tip de structuri pot apărea variaţii în care subiectul este cu totul altul decît cel prevăzut de structura sintactică a principalei, ca exemplul citat în introducere:

(30) sînt unii care eu sînt mai deştept decît ei

Este vorba în esenţă de acelaşi fenomen sintactic amintit mai sus, şi anume de separarea rolului de Comp de funcţia sintactică de subiect. Această funcţie sintactică este asigurată de un pronume care reia antecedentul sau de un cu totul alt pronume, fără legătură referenţială cu vreun element din aşa-zisa principală. De fapt, pronumele relativ standard este o anaforă; el reia obligatoriu un antecedent, şi forma lui depinde de anumite trăsături semantice şi morfo-sintactice ale antecedentului. În structurile pe care le analizăm, această legătură anaforică dispare. Pronumele este un pronume în adevăratul sens al cuvîntului, interpretîndu-se „liber", şi nu prin relaţie de coreferinţă cu un antecendent.

b. Relativizarea obiectului direct

Relativizarea obiectului direct presupune, după cum s-a văzut mai sus, diferenţe între română şi franceză:

(31) a l'homme que j'ai vu
b *l'homme que je l'ai vu
c omul care l-am văzut
d omul pe care l-am văzut

(32) a chestiunile care le am de rezolvat sînt complicate[vi]
b întrebarea care o punem
c studierea fenomenului care îl reprezintă TBC-ul

sau în frazele introduse printr-un relativ compus:

d invităm în studioul nostru cei ce doresc...
e chema pe cei care îi indica directorul[vii]

După cum se vede în (31), franceza are acces la o singură structură, decumulul nu poate apărea pentru funcţia de obiect direct, ceea ce de fapt duce la un spaţiu vid în sistemul relativelor non-standard din franceză. Româna în schimb deţine variante non-standard ale acestui tip de relativă. Cazul acuzativ în relativa non-standard nu este marcat prin prepoziţia *pe* asupra pronumelui relativ, marcarea acuzativului este preluată de cliticul de dublare, *l-*. În celălalt sens, în franceză nu există nici acuzativul prepoziţional, cazul acuzativ nefiind marcat morfologic, şi nici fenomenul dublării prin clitic, nici în franceza standard şi nici în alte varietăţi. Inexistenţa acestui tip de relativă non-standard în franceză este prevăzută de structura generală a francezei, care nu marchează morfologic cazul acuzativ şi nu permite dublarea clitică.

BDD-V3911 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

Pe de altă parte, analiza pe care o sugerăm pentru română este că aici cliticul de dublare preia complet funcţia pronumelui relativ, care aşa cum am afirmat devine o simplă conjuncție, un element introductor fără funcție sintactică. În acest sens, cliticul nu mai este „de dublare", ci chiar complementul direct. Întrebarea care ar putea apărea este de ce nu este posibilă apariția unui complement direct cu *pe* în relativă, adică exemple de tipul:

(33) ??omul care (l-)am văzut pe el

O posibilitate de a explica absența acestei „devieri" vine de la natura pronumelor folosite. Probabil complementul clitic *l-* preia şi funcția anaforică a relativului, care nu ar putea fi asigurată de pronumele tonic precedat de prepoziție.

c. Relativizarea obiectului indirect

Relativizarea obiectului indirect are versiuni non-standard atît în română, cît şi în franceză. S-ar putea diferenția aici relativizarea unui dativ şi relativizarea complementelor prepoziționale. Ele funcționează diferit. În franceză, decumulul apare, spre deosebire de situația obiectului direct, dat fiind faptul că dativul este marcat morfologic (în cazul pronumelor) sau printr-o prepoziție (în cazul numelor). Procedeul folosit în decumul este fie un pronume în dativ, fie un pronume precedat de prepoziție, în funcție de regimul verbului:

(34) a l'homme que je lui ai dit de venir
b omul care i-am spus să vină
c Fata care mi-ai vorbit de ea e tare neserioasă (Pană Dindelegan 2002)

Blanche-Benveniste 1997, 104 face observația că fenomenele menționate se întîlnesc mai ales în cazul în care în relativă apar anumite verbe, cel mai adesea cu *parler* 'a vorbi'*, avoir besoin* 'a avea nevoie'*, se servir* 'a se folosi'*, se souvenir* 'a-şi aminti'*, être content* 'a fi mulțumit':

(35) a la chose que je vous parlais
lucrul care vă spuneam
b avant même d'écouter ce que le client avait besoin
înainte chiar de a-asculta ceea ce clientul avea nevoie
c dans l'autre moulin qu'on ne se sert plus
în cealaltă moară care nu ne mai folosim
d la chose que je me souviens
lucrul care îmi amintesc
e la chose qu'on était le plus content
lucrul care eram cei mai mulțumiți
f les endroits qu'on se perdait
locurile care ne rătăceam

Autoarea dă de înțeles că este vorba de o constrîngere lexicală, dar este evident că fenomenele de care vorbim sînt favorizate de verbele care selecționează un complement indirect. Această funcție oblică este marcată la nivelul pronumelui relativ, care prezintă o reminiscență de caz morfologic, aici dativul. Pe de altă parte, complementul indirect este cel mai adesea prepozițional în franceză, iar în română poate fi dativ sau prepozițional. În cazul în care avem de-a face cu obiect prepozițional, se exprimă funcția respectivă printr-un GN precedat de prepoziție în interiorul relativei. Mecanismul este deci acelaşi în ambele limbi. Găsim chiar construcții perfect paralele; a se compara (35)b şi (36):

(36) (tot) (ceea) ce avem nevoie

BDD-V3911 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

Această construcție este probabil derivată prin analogie cu „ceea ce ne trebuie”. Dacă în franceză versiunea standard comportă pronumele relativ la forma corespunzătoare, *dont*, *ceea ce*, în română este marcat acuzativ, şi nu poate funcționa în această structură. Interesante sînt încercări de recuperare hipercorectă cum ar fi:

(36)' de tot ce are nevoie pielea ta (publicitate Nivea)

În cazul celorlalte obiecte prepoziționale, franceza prezintă o structură imposibilă în română, şi anume ceea ce se numeşte prepoziții orfane sau preposition stranding în literatura generativă; exemplele sînt cele din (18-20) de mai sus, pe care le repetăm aici.

(37) elle avait son manteau qu'elle allait régulièrement au marché avec

(38) le gars que les flics étaient dessus / il saignait comme un boeuf

(39) *autobuzul care urc eu în

*problemele care am discutat deja despre

De fapt, aceste structuri sînt în franceză la limita acceptabilității standard; ele nu fac parte neapărat din sistemul non-standard. Deşi fenomenul de „lăsare a prepoziției în spate” nu este atît de frecvent în franceză pe cît este în engleză, el începe să fie destul de dezvoltat. Am dori să sugerăm şi aici o direcție explicativă. După cum se ştie, prepozițiile şi adverbele formează adesea în română perechi funcționale, în sensul că adverbul joacă rolul unui GP. Astfel, dacă structurile „greşite” din (39) sunt agramaticale în orice variantă a limbii române, corespondetele lor cu adverbe sînt atestate:

(39') apartamentul care ne-am instalat înăuntru

Datorită posibilității de funcționare ca grup, adverbul recuperează parțial gramaticalitatea structurii în română. În franceză în schimb, „adverbializarea” prepoziției nu este legată de schimbare de formă; de altfel se poate remarca şi că româna, spre deosebire de franceză, prezintă aşa-zisele prepoziții articulate. Deci, prepozițiile din franceză şi din engleză pot forma un grup numai în prezența urmei GN deplasat, ceea ce în română nu este posibil. Este însă posibilă transmiterea trăsăturilor nominale prepoziției, care se „adverbializează” şi poate constitui un grup independent. În (39'), acelaşi mecanism de tip decumul se instalează, numai că decumulul este de data aceasta o prepoziție adverbializată.

În urma acestei treceri în revistă, se poate formula generalizarea că atît în franceză, cît şi în română evoluția se face spre o descărcare a poziției Comp de mărcile de caz. S-ar putea vorbi despre o tendință de simplificare care face ca relativele romanice să evolueze spre o formă de relative de tipul celor cu *that* în engleză, în care elementul introductor nu primeşte funcție sintactică, ci serveşte exclusiv la marcarea frontierei subordonatei[viii]. Ca şi *that*, *que* şi *care* capătă proprietăți de element funcțional: invariabilitate, lipsă de sens etc.

În favoarea acestei analize se poate invoca un alt argument care ține de tipul elementului introductor al relativei. Româna populară, spre deosebire de franceză, prezintă un alt tip de relative, introduse printr-un Comp care nu este de natură pronominală, comparabile deci cu relativele în *that* din engleză; este vorba de complementorul *de*, care introduce în special subordonate non finite în română.

(40) a Lucrul de-mi ziseşi e cunoscut în tot satul.

b Omul de l-ai văzut intrînd e noul nostru prefect.[ix]

Aici avem de a face cu o varietate de relative în care cumulul de funcții este evitat cu succes, deoarece subordonata relativă, după modelul subordonării completive, este introdusă printr-un element care nu este în acelaşi timp şi un constituent al ei. Modelul non-standard cu *care* este o etapă intermediară între cele două tipuri de relative.

BDD-V3911 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

Un alt argument este oferit de franceză. Blanche-Benveniste 1997, 102-104 remarcă fluctuațiile formei elementului introductor în franceza vorbită[x] care în relativele standard este, pentru subiect, *qui;* forma *que* apare însă destul de des atunci cînd este vorba despre un subiect inanimat.

(41) (c'est) la poussière de silice qu'est mélangée
(este) praful de siliciu care este amestecat

Această variație ilustrează diferența de funcții ale elementului introductor: *qui* poate fi pronume relativ, dar şi complementor; exemplele ilustrează situația în care cele două funcții sînt disociate. Forma *que* ar corespunde numai funcției de complementor.

În acelaşi sens, în română, elementul *ceea ce* înlocuieşte pronumele *care* atunci cînd antecedentul este inanimat şi este supus aceluiaşi tratament de „rigidizare", trecînd şi el în clasa unui element funcțional, pur introductor, după cum o arată, în exemplele de tipul (14) de mai sus, absența de legătură sintactică şi semantică între subordonată şi principală.

(42) ceea ce vă mulțumesc foarte mult.

4. Concluzie

Relativele non-standard reprezintă, atît în română, cît şi în franceză, structuri bazate pe simplificarea procedeelor de subordonare, avînd ca rezultat disocierea principalei şi a subordonatei, care nu mai au practic un argument în comun. Acelaşi procedeu, „decumulul", se foloseşte în cele două limbi, însă în maniere specifice fiecăreia, şi care depind de diferențe de ordin mai general între cele două limbi, şi anume: marcarea morfologică a cazului, tratarea prepoziției în cadrul fenomenelor de deplasare a unui constituent sau reluarea clitică în cazul românei. Se pot astfel degaja reguli care prevăd tipurile de structuri non-standard posibile. „Greşelile" se supun aşadar constrîngerilor gramaticale proprii fiecărei limbi, fiind de fapt prevăzute de variațiile parametrice interlingvistice.

NOTE:

[i] Aceste exemple sînt preluate, ca şi caracterizarea generală, de la Godard 1992.

[ii] Gramatica Academiei nu menționează decât structurile non-standard de tip anacolut, în care nu este clar care este antecedentul pronumelui relativ.

[iii] Vom regăsi această corelație în analizele propuse în literatura franceză. Anacolutul, fiind o construcție care bazată pe ruptura sintactică şi semantică în interiorul unei fraze, presupune interpunerea unor sintagme între elementul relativ şi subordonata în care acesta ar trebui să joace un rol sintactic, ceea ce după cum vom vedea favorizează disocierile care caracterizează relativele non-standard.

[iv] Exemplele din română a căror sursă nu este semnalată au fost înregistrate de noi în diferite situații de discurs (în autobuz, pe stradă, la emisiuni TV sau radio) sau ne-au fost raportate de diferiți informatori.

[v] Exemplele aparțin lui Blanche-Benveniste 1997.

[vi] Exemplu preluat de la Pană Dindelegan 2002.

[vii] Exemple preluate de la Guțu Romalo 2000.

[viii] Engleza prezintă mai multe tipuri de relative. Există relative cu Comp ocupat de un pronume (tip wh), şi relative cu Comp ocupat de *that*, sau pur şi simplu neocupat. Elementul *that* este o simplă conjuncție, un element funcțional invariabil, care poate introduce relative față de orice tip de antecedent:
The man that you saw is here.

BDD-V3911 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)

The table that you bought is heavy.

[ix] Exemplele sunt preluate de la Pană Dindelegan 2002.

[x] Aici ar fi însă vorba de o trăsătură care caracterizează nu numai franceza populară, ci şi franceza vorbită în general.

Bibliografie

AVRAM, MIOARA, 1986, „Greşeli în folosirea pronumelui *care*", în *Limba Română*, nr.1, 66-69

BLANCHE-BENVENISTE, CLAIRE, 1997, *Approches de la langue parlée en français*, Ophrys

GODARD, DANIÈLE, 1992, *La syntaxe des relatives en français*, Editions du CNRS

GADET, FRANÇOISE, 1989, „Les relatives non-standard saisies par les grammaires", *LINX* n° 20, 37-49

1992, *Le français populaire*, PUF, Collection *Que Sais-je?*

1995, „Les relatives non standard en français parlé: le système et l'usage", 141-162, în *La Subordination dans les langues romanes*, Copenhaga: *Etudes romanes* nr. 34

*** 1966, *Gramatica limbii române*, Editura Academiei

GUIRAUD, PIERRE, 1965, *Le français populaire*, PUF, Collection *Que sais-je?*

GUŢU ROMALO, VALERIA, 2000, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi. Versiune nouă*, Humanitas Educaţional

IORDAN, IORGU 1948, *Limba română actuală. O gramatică a greşelilor*, ediţia a doua, Bucureşti, 324-325

PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, 2002, „Propuneri de exerciţii privind atributul şi atributiva şi rezolvările lor", în *Limba şi literatura română*, nr. 3/ 20, 46-55

Résumé

Les relatives non-standard ont été jusqu'à maintenant étudiées plutôt dans une perspective normative, surtout pour le roumain. Le présent article se propose de montrer qu'une partie de ces structures, appelées relatives avec décumul, présentent, aussi bien en roumain qu'en français, une syntaxe propre, bien définie, et ne sont pas tout simplement des déviations à exclure du système de la langue. Ceci est montré également par le fait que seulement certains types d'"erreurs" sont possibles, et ce phénomène repose sur les paramètres de la langue en question.

BDD-V3911 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:12 UTC)